

Мэзаем и
18-м Адыгейим
нэмыц-фашист
техаклохэр
зырафыжыгъэхэр
ильэс 76-рэ
хъушт. Мэхья-

нэшхо зи|э мафэм фэгъэхыыгъэ
лофтьхэбзэ зэфэшхьафхэр
республикэм щызэхащэштых.
Адыгейм и Лышхьэу Къумпыл
Мурат юнармейцхэм
зэлук|эгъоу тыгъуасэ адырилагъэр
ахэм якъежъап|э хъугъэ.
Муниципалитетхэм, патриотическэ
клубхэм къарыкыгъэ ныбжык|эхэм
ягъусэу Къумпыл Мурат фильмэу
«Т-34» зыфиорэм епльыгъ.

A black and white photograph of a group of young people in military-style uniforms standing in front of a wall featuring posters for the movie "Боевое братство" (Battle Brotherhood). In the center is a man in a dark suit and tie, likely a film director or producer. The uniforms consist of short-sleeved shirts with a logo on the chest and cargo pants. The background includes a large poster of the movie's cast and crew, and a smaller poster on the left.

Сурээтыр А. Гүсевым тырихыгъ.

Лъихъужьныгъэр щысэ афэхъущт

Юфхтхъабзэм джащ фэдэй хэлжьа-
гъэх Федеральнэ инспектор шхъяалэ-
Сергей Дрокиныр, хэбзэухъумэкло
куулыкъухэм, дээ комиссариатын яло-
фышшэхэр, АР-м гъэсэнгъэмрэ шэ-
ныгъэмрэкіэ и Министерствэ илзы-
клохэр, АР-м иветеранхэм я Совет
хэтхэр, нэмькіхэри.

Фильмым ептынхэм ыпекіе Адыгейим и Лышихъэ ныбжыкіеҳем зағиғазагъ, тарихъыр ашләним, лыхъүжъхэм шъхъәкlaфә афашыным

— *Цыфым и Хэгъэгу шIу*
ыльэгъоу, нахынжъхэм льтын
ныгъэ афишиIу, къералыгъом
итарихъ ышIу, аиц уасэ
фишиIы зыхъукIэ патриотэу
плтытэн плъекIыщт. Дунай
мамырим непэ тыицисэуним
зэмьблэжъэу фэбэнагъэхэм
уасэ афэзышIырэри патриот.

*ГуфакIокIэ ыкIи волонтеркIэ
непэ тызаджэхэрэри джащ
фэдэх, — ныбжыкIэхэм закьы-
фигъэзагъ КъумПыл Мурат. —
Юнармейцэхэм ясатырэ шъ-
узэрэтетым кьеушыхьаты
шъукъызыцыхъугъэ къералыгъом
уасэ зэрэфэшьушIырэр. Сигуа-
пэу кыхэсэгъэщи мыш фэдэ
купхэм ахэхъэрэ ныбжыкIэхэм
яичъагъэ ильэс къэс
зэрэхахъорэр.*

1943-рэе ильтээсүм щилэ мазэм Адыгейр шъхьафит ашыжыгыагаь, нэмьц-фашист төхаклохэр тичыгу рафыжыгыагаьгэх. А хъугээ-шлагъэр зэлүклем агуу къышагъэкыижыгы. Хэгээгү зэошхом тицыифхэм лыыхужынгээ зэрэзэрхахамьэр, апсэ емыблэжхэу Теклоныгъэр къызэрэдхахыгъэр фильмэу «Т-34» зынфилорам, къелуватай

НыбжыкІэхэм фильмыр лъашшо ашдо-
тъашІэговн хъугъэ. Герой шъхьаэхэм
къяхъулІэщтыр амышІэу, ахэм агукІэ
акыгъухор сыхъатитлум ехъурэ уахътэр
нэгъеүпІэпІэгүм фэдэу klyagъэ.

— Фильмым сызІэпищэу сеплъыгъ,
— къытфелуатэ Шэуджэн районым къи-
кыгъэ Аида Стрикачевам. — Хэгъэтгү
зэошхом иильэсхэм тицыфхэм лын-
хъужъныгъэ зэрэзрахьагэр мышш
нэрильгэвн къытфишигъыг. Аш фэдээ
чыгылІэ сиғфетаа ѿмэ сэ сызэрэзекиошт-
тээгээ мэдэхийн энэхүү

Тицыфхэу гъэрэу аубытыгъэхэр зыща-
гыгъэхэ лагерьхэм афэгъэхьыгъэу
тарихьымкэе кытфалотагь. Непэ аш
нэрыльзэгью тепллыгь.

Зэо мэхъаджэм цыфхэм къинэу щащчэгыр фильмым куо зэрэзэхыригъяшлагъяр Зэфэс Заринэ къытфилоатаг.

— Мыш фэдэ фильмхэм бэ узэрагь эгупшысэр, — elo аш. — Сыхат заулэу тызэреплъягъэм тыгу «ыфырзыгъ», аш ильэс зэкэлъыклом хэтыгъэхэм кынчэц альягъулъэр шанчынхае.

Теуцжык районым къиктыгъэ Кушту
Русълан фильмыр джыри берэ угу къы-
зэрекъылжыщтыр игүшүйэ къыщыхигъэ-
шыгъ

— Герой шъхъаляхээм къяхъуллэштыр сымышлэу сафэгумэккэштыгъэ. Тарихъым-кэ тызаджэрэр нафэу мыш щытльэгүүг. Аш къыхэккэлэу фильмыр гум пэблагэх чуулж эсэлэвчилж.

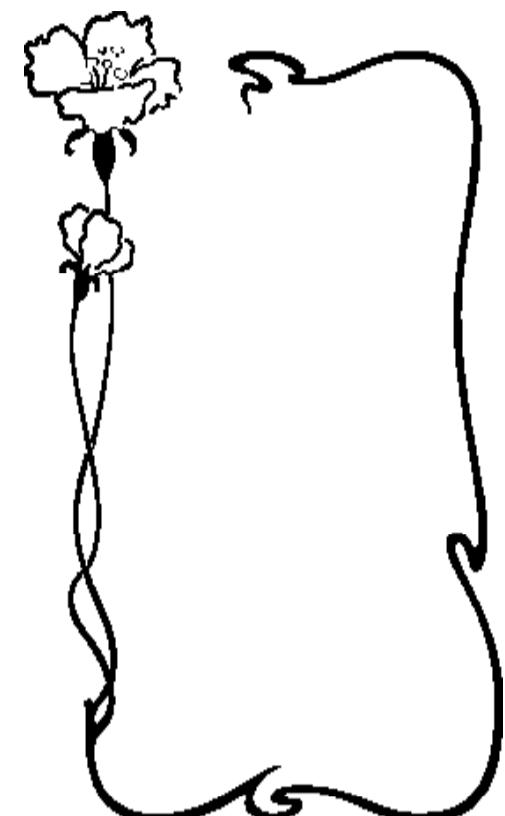
хъубъэ, — ею Русльян.
Фильмър къызеух нэуж юнармей-
цэхэм еджэным ыльэнныкъоклэ гъэхъа-
гъэхэр ашынену Адыгейим и Лышьхъэ
къяджагъ. Волонтер, юнармейцэ дви-
жениехэм, нэмыхклы патрио-
тическэ объединениехэм хэбзэ къулы-
къухэр Испытэгъу зэрафэхъухэрэр

Къыхигъэшыгъ.

Іофтхъабзэм икіеухым аш хэлэжьагь-
эхэр зэхэтхэу сурэт зытыраагъэхыгъ,
тарихъым зы лъэбэкъукэ хэуцуагъэхэу
пстэуми къашыхъуѓау къыштоши.

ГЬОНЭЖЫКЬО Сэтэнай.

ШУАГЬЭ ХЭЛЬЭУ ГҮЭФЕДЭГЬЭНЫР

Адыгэ Республикаэм и Лышхъэу Къумпыл Мурат федеральнэ казначействэм и Гъэорышаплэу шъолъырым щылэм ипащэу КІэнбэ Русълан тыгъуасэ Іофшэгъу зэлукіэгъоу дырилагъэм къулыкъум блэктыгъэ ильэсэм Іофэу ышлагъэм изэфэхысыжъхэм, тапекле анахъэу аналэ зытыригъэтын фэе лъэнкъохэм щатегущылагъэх.

Гэлэорышлангын ишшээрэлтэйхээр зэригтэйцаклэрэм зэригтэйзэрээр АР-ийн и Лышыхэе кыбыуагт, кыихъэгээ ильэсүмкээ пшьэрылт шыхыалэхэм клякшын клашыуцугь. Джааш фэдэу бюджетум ыкли шольтыр проектхэм ягъэцэгкэндээ казначайствэмрэ республикэм ихэвзэе кьюлыккухэмрэ язэлхыныгтэй агъэптийнээ тоф зэддашэнд мэхъянэшхо илэү ньчнитад.

— Федеральнэ мылькур гъэфедагъэ зэрэхъурэм, республикэ ыкIи чыпIэ бюджетхэр зэрифэштууашау гъэцкIэгъэнхэм лъялъягъэнир тэркIэ анахь

шъхьаIэу щыт. Аиц фэдээ зэгу-
рыIоныгъэ тазыфагу иль зы-
хъукIэ, пишьерильхэр зэшиIом-
хынхэ, хэукъоныгъэ щымыIэу
ыкIи шIуагъэ хэлъэу бюджет
мылькур дгъэфедэн тлъэ-
кIыщт. Бюджет ахъщэр гъэ-
федагъэ зэрэхъурэм епхыгъэ
уплъэкIунхэм лъэныкъо зэфэ-
шъхьафыбэ къызэлъаубыты-
ным пае казначействэм
ЛъыплъэкIо-лъытэкIо пала-
тэмрэ ревизионинэ къулыкъу-

хэмрэ зэпхыныгъэу адыри Иэр
ыгъэпытэн фае, — къыIуагъ
КъумПыл Мурат.

Кіеныйбэ Русслан кызызэриуагъэм-
кіе, Іоғшілгэшшүхэр яләхеу 2018-рэ-
иль эссыр зефашыжыгъ, зэкемкіе тын-
операция миллион 1,4-рэ ведомствем-
ыгъзецкілгъ. Республике бюджетым-
ыльянныкъокіе сомэ миллиард 4,9-рэ-
зытефэрэ зәзэгъыныгъэ 38-мэ ягъэзекон-
лыппльягъэх. Блэкыгъе ильесым ыкіем-
а зәзэгъыныгъэхэм къадыхэлтытегъэ-
пшьерлыхэр зекіе зәштохыгъэхэ хъу-
гъэх.

Казначействээр щагъэфедээр технологиякцэхэм яшуа гэжээлээ, дебиторскэчынф щылэп, аш dakloy 2018-рэ ильтэсийн УФ-м и Президентэй Владимир Путиньм кыгын энэфэргээ льэпкэ проектхэр республикэм щагъэцэкиэнхэмкээ мы шыкэр агъэфедэшт.

Федеральнаа казначействам и Гъэло-рышланлэ ахьщэ чыыфэ кыбыыхыгъэным илоғыгъу лъэныкъохэр тегущылагъэх. Мээфэ 90-м нэс процент 0,1-рэ (ильэсмын тельятағъэу) зыптиль ахьщэр муниципалитетхэм аритынам ведомствэр фэхъязыр. Блэкыгъэ ильэсым ащ фэдээ амалыр къалэу Мыекъуапл къызифигъээ федагъ. Республикам икъэлэ шъхъаэсомэ миллиони 100-м ехъу ыштагъ. Мылъэныкъом тапэкээ мэхъянэшхо илэн зэрильтэйкъыщтыр АР-м и Лышъхээ хигъэунэфыкъыгъ ыкки ашкэ ведомствэрэмуниципалитетхэмрэ язэпхыныгъэ нахь ажлын тэнцүү къарыгъа.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам-

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ

ЧЫОПСЫМ ИКЪЭУХЬУМЭН ЫГЪЭГУМЭКІыхэрэ... Чынгац

Экологием изытет, тыкъэзыуцухъэрэ дунаим икъэухъумэн агъэгумэкъирэ цыиф чанхэу, ахэм афэбэнэным фэхъазырхэр эковолонтерхэм ясатырэ хэуцонхэу чыюпсым икъэухъумэнкэ мыкъэралыгъо гупчэу «НАБУ-Кавказ» зыфиорэм кырепъялагъех, ар къэзыушыхъатырэ тхыльхэри къаратыщтых. Аш пае интернет нэклубгъоу sazonova@nabu-kavkaz.ru зыфиорэм лъэу тхыллыр ибгъэхъанэу ары нылэп ишыклагъэр.

Адыгейим, Краснодар краим, Къэрэшэе-Щэрджэс ыкъи Къэбэртэе-Бэлькъар республикэхэм, Ростов хэкум ашыпсэоу аш фэдэ шлоигъоныгъэ зиэ пстэуми эковолонтер хъун альэкъышт. Йофтхъабзэм изэхэщаклохэм къызэратырэмкээ, къихъэгъэ 2019-рэ ильясым эковолонтерхэм ясатырэ нэбгырэ 500 хагъэуцонышь, паспортхэр аратынхэу гухэль ял. Тхыльтыр волонтерхэм япчыагъэ гъэунэфыгъэным пай ыкъи цыфыр мы йофым зыпыыль уахътэр зыфэдизир, гъэхъагъэу илэхэр, гъэсэныгъэ тедээ зэригъэгъотыгъэмэ итхагь. Аш волонтерыр проект гъэшлэгъоныбэхэм ахэлэжьэнэу, чынопсым ичылпэ зэфэшхъафэу къагъэгъунэхэрэми ашылэнэу фитыныгъэ къыреты.

Тыкъэзыуцухъэр дунаим икъэухъумэн, экологирем иофыгъохэм язэшохын, чыопс банингъэхэм якъэгъэнэжын ныбжыкъэхэр нахыбыу кыхэгъэлэжъэтэнхэр ары мы иофтхъабзэм пшъериль шъялан, илар.

(Тикорн.)

Гъогогъу 24-рэ дэкъыгъэх

Ильэсыкіэр кызынхъагъэм кыышегъэжъагъэу
Адыгеим икъэгъэнэжъаклохэм лъыхъон-къэгъэнэжъын
Ioфшіэн 24-рэ зерахъагъ, аш щыщэу 18-р куушхъэбг лэжэ къечъэхып!эхэм.

Урысыем ош!э-дэмыш!э Ioфхэмк!э и Министерствэ и Адыгэ лъыхъон-къэгъэнэжъын отряд ипащэу, дунэе класс зиэ къэгъэнэжъаклоу Дмитрий Голубевым къызэриуа-гъэмк!э, мэфэк! зыгъэпсэфыгъо мафэхэу kуагъэхэм цыфыбэмэ куушхъэхэм защагъэпсэфыгъ. Аш фытегъэпсихъагъом изытет, осышко а чы!п!эхэм къаше-сыгъ. Ау зыгъэпсэфэк! постэуми щынэгъончъеу Iажэхэр эзрагъэфедэнхэ фаер къыдалтыатагъэп. Къэгъэнэжъаклохэм яIoфш!эн аш фытегъэпсихъагъагъ, шъобж-хэр хэзыхыгъэхэм медицинэ Iепы!эгъу арагъэгъотынэу сымэджэшхэм ащаагъэх.

— Жэхэмк!э укызыышхэ-щхэ чы!п!эхэр хэушхъяфы кыгъяхаар хэхгъяхаар шы

Зылъэгъугъэ шыЛэмэ

Тыгъэгъазэм и 25-м сыхьатыр 18.20-м къуаджэу Гъобэкъуае дэжь гъогу хъугъэ-шлэгъэ тхамыклагь щыхъугь: «Мерседес» автомобилымрэ ВАЗ-2112-рэ щызэутыкыгъэх. Ащ ыпкъ къикыкылэ кілэ ныбжыкылэу ВАЗ-м калтэр чийдэгээ.

Мы хъугъе-шІэгъэ тхъамыклагъор зыльэгъуяхэм е риҳылылагъэхэм лъэуکлэ зафагъазэ макъэ къагъэунэу. Къэбар пстэуми унагъомкіэ мэхъанэ ил. Телефонхэу шъузытеонхэ шъульэ-кыщтхэр: 8-918-362-60-16-рэ ыкчи 8-988-474-11-57-рэ.

Сыдэущтэу джы къалытэшта?

2019-рэ ильэсэу къихьагъэм ишылэ мазэ и 1-м къышуублагъэу хэкъим идэшын Урысыем зэрэштэу зэхъокыныгъэхэр щыфэхъугъэх.

Мы тофым фэгъэзэгъэшт шъольыр операторыр, ишыкла-тъами заулэ, пэшорыгъэшъэу субъект пэпчъ къыхихын фаеу щытыгъ. Адыгейм зэнэкъою шыкъим тетэу ООО-у «Эко-Центр» зыфиорэр шъольыр операторэу къышахыгъ. 2018-рэ ильэсэу икыгъэм имэлэль-фэгъу мазэ мы компаниемэ АР-м псэолъешынымкэ, транс-портымкэ, псэуплэ-коммуналь-нэ ыкы гьогу хъызметымкэ и Министерствэрэ ильэси 10-кэ

ыуасэу атырэм щыщ къафара-гъэзэжъинэу фитыныгъэ ялэ хъугъэ. УФ-м и Псэуплэ кодекс къизэрэштэдэлъятаатъэмкэ, псэуплэ ыкы коммуналь-нэ фэло-фашлэхэм ауасэу цыф-хэм атырэм пае субсидие къа-фэкложынэу агъэпсын амал ял. Аш хэкъим идэшын ыуаси хэхъашт.

Унагъом зэклемкэ зэхэубытагъэу къылэхъэрэ мылькум ипроцент 22-м шомыкъэу псэуплэ ыкы коммунальнэ фэо-

ХэкI кубометрэ пчагъэу къаугъоиштымкIэ зониш Адыгейм щагъэнэфагь.

зээзгыныгъэм зэдькIэтхагъэх. ИльэсикIэр къизихьагъэм къы-щуублагъэу аш иофшэн ри-тъежьагъ.

«ЭкоЦентрэм» хэкIэу цыф-хэм къаугъоирэр зэрэдишы-щым имызакъоу, хэкIитэкъу-плэ (полигон) ыгъэпсынышь, ар къэралыгъо реестрэм щаригъэ-тхыныр, аш хэкIыр щигъэкло-дныр зээзгыныгъэм къышы-дэлтигат. ХэкIыр зыщызэхадышт ыкы къэкихъэрэм апае чыгъешлухэр зыщыхашыкIыщтх паркым ишыни аш инвестициихэр къы-хильхъаштых.

Зэхъокыныгъэхэм къызера-щидэлтигатъэмкэ, региональна операторым субъектым къы-щаугъоирэ хэкI пстэури дищы-ныр ыкы аш зэрар къымыхы-ным фэш ыгъэкIодыныр ары ишшэриль шхъэлэшт. Аш иофшэн зыщыригъэшьагъэм къышуублагъэу хэкъим идэшын псэуплэ фэло-фашлэхэм ахех-ажырэп, коммунальнэхэм ашщ мэхъу. ХэкIыр идэшын ыуасе къизэралытэшти зэхъокы-ныгъэхэр фэхъугъэх. Джы нэ-блырэ пчагъэу фэтэрэм е унэе псэуплэ исыр зыфедизим, хэ-кIэу зэуагъэкIештимкэ шапхъ-эу АР-м иминистрэхэм я Кабинет иунашокэ агъэнэфагъэм ыкы шъольыр операторым фэло-фашлэхэр зэригъэцкIешт-хэ зэйкI тарифэу къигъэуцугъ-э м къяпкырыкIыхээз-зэ ар къалытэшт. Узышокы мыхъушт тарифыр уасэхэмрэ тарифхэмрэ ягъэзеконкэ АР-м икъэралыгъо Гээлорышланлэ къи-гъэнэфагь. Ар зы кубометрэм пае сомс 608-рэ чапычи 4-рэ мэхъу.

Щылэ мазэм и 1-м къышуублагъэу псэуплэ-коммунальна фэло-фашлэхэм алъатыштыр зэрйт тхылхэм хэушхъафы-кыгъэу хэкIхэм ядэшын ыуасе артихэгъэшт. Аш фэш сэктаныгъэ зиэхъэмрэ сабий сэктан зэрыс унагъохэмрэ хэкIым

фашлэхэм ауасэ пэуигъэхъанэу шапхъэхэм къащидэлъятаатъ. Аш нахьыбэ ытын фаеу мэхъумэ ары субсидиер къызыфэкло-жыщтыр. Ар мазэ къэс къалытэжьы. ФэгъэкIотэнхэр зи-лэхэм мыш фэдэ социальнэ ыгъэлгэур зэраратышт шапхъэу Адыгейм щыгъэнэфагъэхэм зэхъокыныгъэ афхъугъэл. Арышь, хэкIым идэшын ыуасэу атырэм пае субсидие къа-тыхыныр фэш ыгъэхэм тхильхэр агъэхъазырынхэр, социальнэ фэло-фашлэхэм ягъэцкIэн фэгъэзэгъэ органхэм якIолэн-хэу ишкIэгъэштэп.

ХэкI кубометрэ пчагъэу къаугъоиштымкэ зониш Адыг-е-

ен

Щылэ мазэм и 1-м къышуублагъэу псэуплэ-ком-мунальна фэло-фашлэхэм алъатыштыр зэр-рит тхылхэм хэушхъафы-кыгъэу хэкIхэм ядэшын ыуасе артихэгъэшт.

им щагъэнэфагь. Апэрэм къа-лэхэу Мыекъуапэрэ Адыгэка-лэрэ, Инэм, Яблоновскэ ыкы Лээустэнхэблэ къэлэ псэуплэ

тэргэбэу зэхэт унэу мыхъэм артихэм ачIесхэм кубометрэ 1,95-рэ, унэе псэуплэ ашып-псэухэрэм кубометри 2 шапхъэу афагъэнэфагь. Фэтэрбы

бэу зэхэтхэм ачIесхэм нэбгы-рэ пэпчъ сомэ 98-рэ чапыч 98-рэ, унэе псэуплэ зиэхэм — соми 101-рэ чапыч 34-рэ мазэм атышт.

Абадзехскэ, Каменномостскэ

дэзгъэшымэ зышоигъохэм хэушхъафыкыгъэу ыпкэ атын фаеу хууцт. Нахьыпкэ къы-зэрэтуягъэу, фэтэрбыэу зэхэт унэхэм ачIесхэм псэуплэ-ком-мунальнэ фэло-фашлэхэм ауасэ

«ЭкоЦентрэм» хэкIэу цыфхэм къаугъоирэр зэр-дииштым имызакъоу, хэкIитэкъу-плэ (полигон) ыгъэпсынышь, ар къэралыгъо реестрэм щаригъэ-тхыныр, аш хэкIыр щигъэкIодыныр зээзгыныгъэм къышыдэлтигат.

ыкы Даховскэ псэуплэ койхэр ящнэрэ зонэм хагъэхъагъэх. Фэтэрбыэу зэхэт унэу мыхъэм адэхтэм ачIесхэм кубометрэ 1,79-рэ, унэе псэуплэ зиэхэм — кубометри 2,1-рэ афагъэнэ-фагь. Фэтэрбыэу зэхэт унэхэм ашып-псэухэрэм сомэ 90-рэ чапыч 70-рэ, унэе псэуплэ ачIесхэм — соми 106-рэ чапыч 92-рэ атышт.

Уасэхэм хэкIэу унагъохэм къирахырэм, псэольэ инхэри зэрэхэтхэу, идэшыни, игъэцкIодыни атефэрэр аххэхэ. Псэо-лэшыным кылыкыгъэ хэкIыр

зэрйт тхылхэм къафакорэм хэкIым идэшын ыуаси хэу-шхъафыкыгъэу итхэгъэшт. Унагъом ежь шхъафэу хэкIэу ыгъэлгэур даригъэшти шоингъомэ, шъольыр операторым зээзгыныгъэ дишынэу амал ил. Аш фэдэ зыхукэ, кви-танциери хэушхъафыкыгъэу кыфэклошт. Унэе псэуплэхэм ачIесхэм хэкIыр зэрэдаца-рэм-ре электричествэу агъфеда-гъэрэ ауасэ зы квантанцием итхагъэхэу къафахышт.

Зыгоркэ унагъор иунэ имы-сыгъэу, хэкI къыримыхыгъэу, мы фэло-фашэм ыуасэ къы-къальтыкыгъын фаеу зы-хукэ, унэм зэримысыгъэр, зыдэшынагъэр къэзышувхаты-ре тхиль шхъольыр операторым иотделэу цыфхэм тоф адэзшишлэхэрэм е гъэлорышлэх компаниюе зэпхыгъэм рихыл-лэн фае.

Шъольыр операторым зээз-гыныгъэ дээзышымэ зышоигъохэм ар зэрэпшыштым къэ-барээр пылтыр интернет нэклубыгъо adygeya.clean-rf.ru зы-фиорэмрагъотэшт, ООО-у «ЭкоЦентрэм» икъутамэ eklyap-лэхэм зэхэуугуфыкыгъэу пстэури къафалотэшт. Адрессыр: Мыекъуапэ, урамэ Пионер-скэр, N 297-рэ. Күтамэм илекtronнэ адрессыр: adg_eco-centr@clean-rf.ru.

Иофшагъэхэр, зэфэхьысыжъхэр

Имурад дахэу лъегъэкIуатэ

Хэтрэ цыфи ильэс къэс шлагъэу иэр зэфихьысыжъзэ, ильэсыкIеу къихъэрэмкэ мурадхэр рехъухъэх. Ахэм ашыц филология шэнэгъэхэмкэ докторэу, гуманитар уштэйнхэмкэ Адыгэ Республике институтэу Т. Клэрашэм ыцэ зыхырэм иофишишэ шхъяаэу, АР-м ыкIи УФ-м шэнэгъэхэмкэ язаслуженнэ иофишишкоу, Адыгэ Республике инкъералыгьо премие бзэм ыльэнькьюокэ илауреатэу, адигабзэхэмкэ ыкIи кавказыбзэхэмкэ специалист инэу, бзэшэнэгъэхэмкэ, фольклорымкэ, литературэмкэ иофишэгъабэм явторэу, академикэу Гыщ Нухъэ.

— Ильэсхэр зэфэдэ хъазырэу бээмэ къащэхуми, ахэр сидигъоки зэфэшхъафын: чыюпсын изытетки, щыэкэ-псэукэлэм итынчыныгъэки, пшъэрльхэр зэшшохыгъэ зэрэхъухэрэмкни. Анахэу тэ, шэнэгъэлэхъэми, къытэхъыллагъэу къэплон хъумэ, ар хэти иамал-къуачэ, иофишы зыэрэтиригуашау, ылэжырэм, шэнэгъакэу, шуаугэ къэзыхъытэу къихигъэшыгъэм феклоожы. Акылкэ иофишэныр аукъодын, ау сэркэ тъешэноны.

— Ильэсэу икIыгъэр оркIа сид федагъа?

— 2018-рэ ильэсэр сэркэ анахь баймэ ашыщыг. Псаунгъэр аперэшь, ашч пыч фэхүүгээ, ныжъя сиэмий, сиунагъоки, лахылхэмки, нэмийкэу къытэшшэгъигъэхэмий тыпсауш, тызуынчыша, шыкур.

Цыфыр щызыгъаэрээр иофишары. 2018-рэ ильэсэм, тапэкни зэрэштигъэу, мурадэу исхуухъягъэу зууж ситигъэхэр дахэу щызшшосхыгъэх. Иофишэгъэ 21-рэ къыхэсчутыгъэ, ахэр анахэу адигэ бзэшэнэгъэм иофишохэм, адигабзэм иахь шхъяаэхэр зыфэдэхэм яхыллагъэх.

Дунэе шэнэгъэ конференциихэу Налычк ыкIи Тбилиси ашыкIуагъэхэм язгъэхъыгъэхэти, къихаутыгъэх, тиреспубликэ къыщадэхъээр журналхэмий къадэхъагъэх. Ильэсэм къыкIоц адигабзэмкэ зэхашэгъэ иофтхэбзэ зэфэшхъафхэм сахэлэхъагь, сишшохъэр къащыгъаагь.

Статья 20 зыдэт сиятлонэрэхъялтуу «**О кодексе чести адигов (черкесов)**» шхъяэу шыфэшшигъэр Германием къыщысфыдагъеки (ежхэм яшшо-

игъони гъэкэ), къысфагъэхъыгъыг. Джи ильэсыкIеу къихаутыгъэхэм симурадхэр щылтыгъэзькотэштых.

— Адигабзэм икIызете-гъэнэнкэ сида ишэгъэн фаду илтгээр, бзэр лэжъэнным анахь ишыкIагъэр?

— Сид фэдэрэ наука штагъэми, шэнэгъэ иофишагъэу щыэхэр амьтээфедэхэм, ашомыоформ, пкэнч. Арышь, «тыадиг!» тлоу тыгъэ тыйеожын

къодын армырыз, тини тицыкIу джа ижтыре лъепсэшкоу тиэр бзэ гуриогъошукэ ятозэ, лъепкъыбзэу, ным ыбзэ ильэпгагъэ, сид ишыкIеми, зэхягъэшыкIыгъэн, аулхъажыгъэн фаде. Ны-тыхэми, нахыжъхэми, къэлэгъаджэхэми, еджаплэми, хабзами пстэуми тызэхэтэу адигабзэр къэлэтижыгъэзьным, зие лъепкын 1999-ын иофишко мафэ къэс дэшшэгъэн фаде.

— Мыш фэдэ пшъерильшихуу адигабзэм икIууху-мэнкэ зэшшомыхыгъэзьмыхууцыр зэрэгкIы-рэм ульяплэныр ишыкI-гъэштба?

— Унэгьо клоцым, къэлэцныкlu ыытылэхэм, ублэглэ ыкIи гурут еджаплэхэм, колледж зэфэшхъафхэм ыкIи ашшэрэ еджаплэхэм адигабзэмкэ гъэзагъэу гъэлэшшигъэу иофишагъэн ашшэгъэныр пшъерильши къыделтыг ыкIи мы иофиш къэлэхэмий паа ашч ульяплэныр, мафэ къэс яофиш энэ зэрэшэхэрэр, хахьоу яэр, гутиныгъэу нынэдэлфыбзэм фырьлэр унашьо штагъэу ульяплэгъээ шыгъэ-

ными мэхъанэ илэнэу, иофиш лъигъэктэнэу сеплэв.

— Анахь гушIогъо инэу икIыгъэ ильэсэм къип-фихыгъэр?

— Сыкыызшхъугъэ сичилэгүсэ сидигъуу сизэрещагъэлэлпэрэр, сиэ зэрэшшыралорэр ары, сэрымэ, сикъуаджэ спэхэлъ.

«Хыкурынхъаблэ ицыф гъэшшагъ» зыфиорэ цэ ляаплэр 2018-м къысфагъэшшошагъ, щытхуу зэфэшхъафхуу къэслэжыгъэзьмий сэргкэ ар анахь ляаг, анахь мэхъанэ фэсэшы, къочлакэ къысхилюхъагъэм фэд, сырыкъеирэп, ау сапэкэ си-пльэн, гухэлтыгъэхэр, лъепкыр зэрээрэштээ мурадыкIхэр исхуухъанхэм сифещэ. Пстэуми тызэдэ-иэу, тегуяа, адигабзэмкэ, нэмийк зигъо иофишохэмкэ зыдээлэлэжжимэ ишшуаагьэ къызэрэшштээ сехъирэхъашарэп. ИльэсыкIе гупсэфэу, сидымкин гъэбэжжоу Тхэм тфеш!

— Тхъауегъэсэу, гуци-Иэгъуукызэрэлфэхъу-гъэмкэ.

МАМЫРИКЬО Нуриет.

Нэбгырэ 45-рэ Адыгейм къыщыхъугъ

Адыгейм щыпсэухэрэм ИльэсыкIе мэфэкIым шуухъафтын зэфэшхъафхэр къафихыгъэх. Анахь ляаплэхэр сабий цыкIухэр ары.

Щылэ мазэм и 1-м шээжъыи 2 республикэм къыщыхъугъ. Килограмми 4-рэ грамми 100-рэ зыщчырэ аперэ сабийрэхэдэхжыгъын сыхъатыр 10-м адэжж дунаим къытхехуагь.

Адыгэ Республике перина-тальнэ гупчэм къызэрэтириэмкэ, шээжжынэу республикэм къыщыхъурэр нахьыб. Щылэ мазэм

иапэрэ мэфишш ар къыущыхъа-тигъ. Аперэ мэфибгум сабий 45-рэ къэхъугъ, ахэм ашыщэу 23-р шээжжынх.

АР-м псаунгъэр къэхъумэ-гъэнэмкэ и Министерстве къызэрэтириэмкэ, сабийхэмий ныхжими япсаунгъэ уигъэрэзэнэу щыт. Ахэм ашыщхэр сымэ-джеххэм къацхатхыкIыгъэх.

ыкIи ны-тыхэр аперэ тхылтырэ къаратынэу ЗАГС-хэм якIолэгъяхэх. 2019-рэ ильэсэм щылэ мазэм и 9-м ЗАГС-м иотделэу Мьеекуапэ дэтым аперэ сабийр щатхыг ыкIи ар къызэрэхъу-гъэр къэзэшшынхатырэ тхылтырэ аратыжыгъ. Пшъэшшэжжье-цыкIум София фуасыгь.

(Тикорр.).

УнэшъуакIхэр

Бюджетым къыхигъэхъошт

Ильэсыбэ хуугъэу товарэу къэтщэфырэм ахьщэ тедзэу иэр (НДС-р) уасэм ипроцент 18 зэрэхъуущтыгъэр, джы ар процент 20-м нағэсигь.

Урсые Федерацием финанс-хэмкэ и Министерстве къызэрэтириэмкэ, хъакъулахъыкIуу цыфхэм атыштым федэу къэралыгъом къыфихыштыр къа-лъытэгъах. Ильэсэм къыкIоц къэралыгъо бюджетым сомэ

миллиард 620-рэ фэдиз къыхъошт, ар социальна инфраструктурэм игъэлсэн пэуягъэхашт. Гъэсэнэгъэм зыкъегъээтигъээнэмкэ, цыфхэм япсаунгъэ къэхъумэгъээнэмкэ, культурэм зөгъэушъом-

бгъугъээнэмкэ 1999-ыгъушу хъушт.

НДС-р процент 20 хоюу зыфамышышт товархэри щыгъэх. Ахэм ашыщхэр сабийхэм ара-гъэхшырэ дитетическэ гъомыла-хъялхэр, щыгъынхэр, 1999-ыгъушу

уцхэр, къыхаутырэ тхылхэр ыкIи нэмийк иофишагъэхэр. Проценти 10-м зэрэштэуу къагъэна-гъэх лыр ыкIи ашч хэшхыкIыгъэ шхынхэр, щэр ыкIи ашч хашхыкIыгъэхэр, къенкIэр, семчык да-гъэр, шоуущыгъур, щыгъур, хъа-дьгъэхъэр, пцэжъыер, нэмийк шхынгъохэри. Ау специалистжэм къызэрэтириэмкэ, НДС-р къа-мыйэтигъэхъэмий уасэхэр къаэ-тыштгъэхъэр, сида плюмэ гъэсты-нэхъэм ыуасэ къыххэо зэпйт.

(Тикорр.).

Адыгэ тхаклохэу щылэ мазэм къэхъугъэхэр

Цэй Ибрахимэ итврческэ шIушIагъ

Адыгэ тхыгъэ литературэм изэхэшэн-зэгъекункэ апэрэ лъэбэкъухэр зышыгъэ тхэкло нахыжъхами, непэрэ мафэм усэн-тхэн ӏофишхор зыпшьэ ифэрэ тхакло пэпчни ягууши пшыныр атефэ. Зигугуу пшIэу, зитхыгъэхэр къыхэбгъэшэу апашхъэ ипльхъэрэ пэпчни цыифхэм, анахъэу къиткэхъухъехэрэм, нахь ашэшт ыкли агу къинэжыщ.

Цэй Ибрахимэ (1890 — 1936) адыгэ литературэм икъе-жъапэ լутигъэмэ ащищ. Ар лэшэгтуу плланэ фэдиз адыга-бзэки, урысыбзэки, украина-бзэки тхагъэ. Пьесэхэу «Къок-клас», «Фэмый», «Хъалэбаклыкъ», «Жъымрэ къемрэ» зы-филхэрэр, рассказхэу «Фат-мэм ишшуагъу», «Шъхъезакъу» («Одинокий») зыцэхэр, усэхэр, баснэхэр, очеркхэр, адыгэ культурэм изытет къитетгүштээрэ статьяхэр 1912 — 1936-рэ ильэсхэм ытхыгъэх. Гээсэнгъэ дэгэу илагъ, зэчий гэнэ-фагы хэлтыгъ.

Адыгэ театрэм изэхэшэн, артистхэм ягъэхъазырын, лэжаклохэм искуствэр шуяяэхъугъэхэн драматургым ӏофишко дишлагъ.

Адыгэ научнэ-ушэтэкло институтын ӏофишхэу зыщэтим Цэим адыгэ ӏолуатхэм, оредхэм ягъюижынкэ ӏофишко ышлагъ, бэдээд къуаджэхэм къащихыгъ.

Адыгэ автоном хэкур загъэ-псым, хэку исполномын ильэс зэкэлтыклохэм ӏенэтэ зэфэшхъахэр щигъэцкагъ, искуствэмкэ отделым охтабэрэ илэшагъ, адыгэ тхаклохэм яас-социации иотвественэ сек-ретарэу ӏоф ышлагъ. Тыдэ зыщэи, сид ӏоф зеши Цэй Ибрахимэ итврчестээ зэпигъэгъэ: адыгэ прозэм, поэзии, анахъэу драматургием, иахъышу ахильхагъ. Непэ-

рэ мафэхэм Адыгэ Лъэпкъ драмтеатрэм драматургэу Цэй Ибрахимэ ыцэ зэрэфаусын-тэм тхаклом, режиссерим ишу-шIагъэ зэрашмыгъупшэрэр, лъытэнгъэ зэрэфашырэр къе-ушыхытаты.

Цэим итхыгъэхэр адыгабзэ-кэ, урысыбзэки, французы-бзэки гъэзэтхэм, журналхэм, сборникхэм къащихыгъ. Анах шу-шэгъэ дахэу фэплыт-тэн пльэкынштыр кэлэццык-хэм апаекэ зэрэхштэгъяр ары. 1935-рэ ильэсэм тхыль шъхъафэу поэмэу «Тхаклум-къыхъэм ихадэус» зыфиорэр къыдэкыгъ. Зэдэкын ӏофиши хэзагъэштэгъ, ежь ӏибаснэхэм анэмькэу, И. Крыловым ытхыгъэхэм ащищхэр, Корней Чуковским, Самуил Маршак яусэ-пышсэхэр адыгабзэки зэридэкыгъ.

Цэй Ибрахимэ адыгэ про-фессиональнэ сценическэ ис-куствэм къежжапэ фишигъ, Краснодар театральнэ техни-кумэу къыщыззуахыгъагъэм иди-ректорыгъ, ӏэпэлэсэнгъэм-кэ щигъаджэштэгъ, ежь ильэсэхэр ыгъэуцщыгъ. Адыгэ лъэпкъ музыкальнэ ис-куствами хэхъоныгъэ инхэр ригъэштэгъ, ащ компози-тор цэрийхэу М. Гнесинир, Т. Концевич, В. Мессман, нэ-мыкхэри хигъэлжжагъ.

Цэй Ибрахимэ ильэс 46-рэ къыгъэшлагъ, ащ ёщэу лэш-шэгъу плланэр лъэпкъ лите-

ратурэр, культурэр къэлэтыгъэ-нэм, цыфхэм язэхашэ къэ-гъэущыгъэнэм, лъэпкъым лъэ-бэккынхэр ышынхэм фигъэ-шьошагъ. И. Цэим литературнэ кэн бай къыгъэнагъ.

Усэхэр

ЩылэкIакIэр

ЗЭДЭДГҮЭПСЫН

Тихъалыгъхэр осым фэдэу фыжъэу, Лэжъэнм гутуу тыримыгъэхъэу, Къытхахъэрээр тэ къытэхъуапсэу, Тыпсэнэу тэ зэдэтэшт. Машинхэр къытфарағащэу, Лэжъыгъэхэр тэ афядгагашэу,

Зэшилтум фэдэу тызыхъукэ — щылэкIакIэр зэдэдгүэпсын.

Пшыз

Еу-еу гүшэу псыхъошху, Псыхъомэ япашэу псы лъапл, Пшальеу узэртым сехъуапсэ, Псальеу къесоощтхэр

уищытхъу.

Эльбрус лъагэр уикушэ, Шъхъашыгу осыры күшээпс, Псы гъоткло-гъутакло

къыпхахъэрэ

Къушхъэ мылыгымын ынэпс. Уиклахыныгъэхэри амыш, Чыз эффешхъафхэри

къэоклу,

Кло макъэу уилэри гуих, Хым уххъажьмэ —

псы шхъуант.

Пшэхъо тыжынышьори

уиятэ,

Етэпциэ пшэрэри уишифф;

Фыгур къызэрыкIэрэри уишифф, Куушхуу щынагъор уишифф.

Нартымэ къеныхъэ къялъигъэу, Пшызэжъэу тятэмэ якъан.

* * *

Псэккыупсэрэ Пшыщэрэ

о пшилтү,

Зы тлуакIэм къыдэкIыхэу,

зээвусэх;

Уасэу зыфашыжъырээр

бэдээдэу,

Дэжъые нэшхъухэр

къыпхахъы...

Еу-еу гүшэу псыхъошху,

Псыхъомэ ялыуу псы лъапл,

Лъялэпэныгъэми сиғэшхъу,

Шхъуантээр зиккышью нартыжъ!

1929.

Цэй Ибрахимэ ежь итхыгъэхэри И. А. Крыловым ӏибаснэу зэридзэкыгъэхэри дэтэу тхыль 1934-рэ ильэсэм Краснодар къышыдигъэкыгъагъ.

Бэджэжъыемрэ сэнашхъэмрэ

Баснэ

Бэджэжъыер ныбаджэу Сэнэ хатэм зыдэхъэм, Ашьо шэллээр тырихъу Сэнашхъэхэр дильэгъяагъ. Бэджэжъыем ылупс къыфи, ыцэ фыжъхэр къыгъэхъупцы, ынэ цыюу тедяягъ. ТхамыкIагъо дэй дэдэр Лъэгэ дэдэу пыльгъэхъэш, Тыдэ къэкIеу къэкIагъэми, Сэнашхъэу тыргъуагъэхэр —

Нэм ылъэгъоу, цэм пчыжъэу Къутамэхэм апышагъ, Сыххат псасо зыпэлтым ылъэкыгы щымылэу Бэджэжъыер ежэжъяагъ, Сэнашхъэм ыгу къыфэгъоу, ГухэкI илэу гъумыгъуэ: «Сыдикэ мор былым! Уеплъынкэ дэхэ дэдэу, Мэу къыпхырээр ӏешу дэдэу Жэм зыдаплхъэрэм мыйджырыш, Цэр сыххатым ыгъэшьшт».

ДЗЭУКЬОЖЬ Нуриет.

Ветеранын ильэIу загъэцэкIагъэр

Мыекуапэ щыщ, ильэс 97-рэ зыныбжь Н. В. Кравченкэм Хэгъэгу зэошхом зэрэхэлэжъагъэр къэзыушихъатырэ удостоверение кыратынэу къалэу Мыекуапэ идээ комиссариат зызэрэфигъэзагъэмкэ, ау ащ ӏофишхэхэм ильэу кызыкыфамыгъэцэкагъэмкэ Мыекъопэ гарнизоным идээ прокуратурэ упльекун зэхищэгъагъ.

Упльекуным ильэхъан нафэ къэзыушихъатырэ тхыль кыратынэу 2018-рэ ильэсэм бэдээгъум и 31-м къалэу Мыекуапэ идээ комиссариат лъэу тхыль

иэкигъэхъагъагъ. Ау зигугуу къэ-тшыгъэ комиссариатын ветеранын кытефэрэ тхыльтир етыгъэныгъэ пэлээ къы-

клоунашшо гори ыштэгъагъэп.

Мыекъопэ гарнизоным идээ прокуратурэ мы ӏофым зыхэгүшүүлээ нэуж ары ветераным

Хэгъэгу зэошхом зэрэхэлэжъагъэр къэзыушихъатырэ тхыльтир Адыгэ Республиком идээ комиссариат кызыщыратыгъэр.

Хэбзэухъумаклохэм къаты

БэджашIэр къаубытыгъ

Псэуплэу «Натырбовэ» зыфиорэм дэс ильэс 81-рэ зыныбжь бзыльфыгъэм щылэ мазэм и 10-м УФ-м хэгъэгу клоц ӏоффхэмкэ и Министерствэ иотделэу «Кощхаблэм» идежурнэ часть зыкыфигъэзагъ. Пенсионеркэм кызыэриуагъэмкэ, ежь ылъэныкъокэ бзэджашIагъэ зэрахъагъ.

Хуульгэшлагъэр кызыщыхъу-тээ чыпэлэн следственна-опе-ративнэ купыр псынкэу къэ-сыгы ыкли бзэджашIагъэр зэрэ-зэрахъагъэ шыкIеэр полицей-скэ — хэм агъеунэфыгъ. Кызы-зэрэнэфагъэмкэ, мы мафэм

пенсионеркэм иунэ хуульфыгъэ горэ къихъагъ ыкли коммуналь-нэ куулькыум ӏофишхэу кыри-lyагъ. Нэужым къэрахъом фэдэе пкызыгъокэ зыныбжь хэкIотэгъэ бзыльфыгъэр ыгъэшынээ, иунэ ахьщэу иллыр кыштэнэу

ригъээзигъ. ЗэкIэмки бзэджашIагъэм сомэ мини 3 нылэп къы-иэкихъагъэр.

Мы бзэджашIагъэм епхыгъэу хэбзэухъумаклохэм уголовнэ ӏоф кызыщыратыгъ. Район полицием икъулыкъушэхэм оперативнэ-

лъхъон ӏофтхъабзэу зэхаша-гъэхэм яшуагъэкэ бзэджашIагъэр зэрэсигъэе автомоилир агъэ-унэфыгъ ыкли сыххат заулэ тешлагъэу ащ ируль къэриыгъэхъульфыгъэр къаубытыгъ. Ар Краснодар краим щэпсэу, ильэс

45-рэ ынныбжь. БзэджашIагъэм еуцоплэжъыгъ, пен-сионеркэм зэригъэшынээгээ газ къэрхъори кыпкырахъыгъ. БзэджашIагъэр охтэ гъэнэфа-гъэкэ зыщаигъхэ чыпэлэн ар дагъэтысхъагъ, ӏофыр зэхафы.

